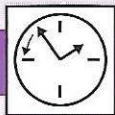

PETER CHRISTIAN ABILDGAARD

Veterinair verleden

Deze serie zou zeker niet compleet zijn, als we geen aandacht zouden schenken aan Peter Christian Abildgaard (1740-1801)¹, één van de meest markante grondleggers van de achttiende-eeuwse veterinaire wetenschap.

Zijn vader, Søren Abildgaard was tekenaar en kwam uit Noorwegen. Zijn moeder was een Deense. Het moet wel een bijzonder gezin zijn geweest als we bedenken dat één zoon, Nicolai Abraham een beroemd schilder is geworden, hoogleraar aan de Akademie en Koninklijk Historieschilder, en een andere zoon, Peter Christian een groot natuurwetenschapper. Tot zijn twaalfde jaar werd hij door zijn vader onderwezen. Niet alleen in de gebruikelijke vakken maar ook in het Latijn, tekenen, mineralogie en scheikunde. Deze basis is ongetwijfeld van groot belang geweest voor zijn latere ontwikkeling.

Daarna heeft hij tot zijn vijftiende jaar de kathedrale school bezocht. Helaas lieten de huiselijke financiële omstandigheden niet toe, dat hij verder onderwijs volgde. Hij kwam als leerjongen in dienst bij een apotheker. Doordat de apothekers zeer geïnteresseerd waren in scheikunde, was dit een ideale werkring voor de leergierige Abildgaard. In zijn spaarzame vrije tijd bereidde hij zich in het geheim voor op het toelatingsexamen voor de universiteit. Op zijn twintigste jaar slaagde hij voor dit examen.

Aan de universiteit voelde hij zich als een vis in het water; na korte tijd behaalde hij de baccalaureaatsgraad met een verhandeling over 'het nut van de scheikunde voor de nationale economie', daarna volgde hij de medische opleiding, illustreerde een boek en trad op als assistent bij de gynaecoloog professor B.J. Buchwald. Op grond van zijn ijver en bekwaamheid kreeg hij een beurs voor een studiereis van een jaar om zich verder te bekwamen in de medische wetenschap.

Door het uitbreken van de runderpest ging dit plan echter niet door. Terecht was de Deense overheid zeer bevreesd voor deze ziekte. Kort ervoor, in 1744 had het land twee miljoen runderen aan deze ziekte verloren. Nadat twee medische studenten waren aangesteld om de ziekte te bestuderen en deze geen stap verder kwamen, heeft de Deense overheid drie medische studenten naar de Veterinaire School in Lyon gestuurd. Eén student kreeg ruzie met Bourgelat², een ander overleed aan tuberculose en de derde, Abildgaard, voltooide een driejarige studie in twee en een half jaar van september 1763 - april 1766. Het bezwaar van de opleiding in Lyon was dat het accent volledig op het paard lag, terwijl het Deense belang bij het rund berustte.

Hoewel Abildgaard na zijn terugkomst in 1766 wel zijn gedachten over de bestrijding van de runderpest op papier heeft gezet, zag hij geen heil in een veterinaire loopbaan, maar koos hij voor een medische. In twee jaar voltooide hij de medische opleiding en promoveerde op een studie getiteld: 'De invloed van aderlaten op het onderdrukken van de menstruatie'. Ondanks het feit, dat men hem in sommige kringen niet accepteerde als medicus gezien zijn 'veterinaire verleden' en men hem als een soort paardenvilder beschouwde, zag hij toch kans een zeer gerespecteerde praktijk op te bouwen in Kopenhagen. Onder zijn patiënten bevonden zich veel leden van het Corps Diplomatique. In 1775 werd hij zelfs stadsgeneesheer.

Naar olieverfschilderij van F.C. Abildgaard door G.F. schiedenis, Frederiksborg, Kopenhagen.

¹ S. Andersen. 'P.C. Abildgaard, Biography & Bibliography'. Kopenhagen 1995.

² E.P.O. 'Vorgangers: Dierenartsen uit vroeger tijd (13), Bourgelat'. Tijdschr Diergeneeskde 1996; 121: 16-7.

an Breda, 1800, in Museum voor Nationale Ge-

Naar aanleiding van zijn boek: 'Unterricht von Pferden, Kühen, Schaafen und Schweinen, wie man dieselben warten und aufziehen muss' werd de gedachte om een veterinaire school te stichten weer voedsel gegeven. In de winter van 1771-1772 werden de paarden van de koninklijke stallen aangetast door een besmettelijke longziekte, waaraan veertig dieren stierven. Toen de hulp van Abildgaard werd ingeroepen kwam de ziekte onder controle. Abildgaard werd opgedragen om in bijzondere gevallen het veterinair toezicht op de koninklijke stallen uit te oefenen. Aan de ene kant beschouwde hij dit als een grote eer, aan de andere kant was hij er niet zo blij mee. Hij moest daarvoor regelmatig naar het kasteel Frederiksborg, kon zijn kosten niet in rekening brengen en moest daarvoor ook nog zijn medische praktijk in de steek laten.

Op instigatie van Prins Frederik werd besloten tot stichting van een school. De drieëndertigjarige Abildgaard werd administrateur en enige eigenaar van dit instituut kreeg de titel van professor en werd verantwoordelijk voor het totale management. Voor het totale jaarlijkse budget van 1200 'Rigsdaler' moest hij ook nog de 800 paarden van de koninklijke stallen behandelen. Als stichtingsdatum geldt 25 januari 1773³.

Met een lening van 5000 Rigsdaler kocht hij een huis met een stuk land. Al spoedig bleek dat hij zelf het sluitstuk vormde van de begroting en genoeg moest nemen met een jaarsalaris van 199 Rigsdaler. Dit was ongeveer 40% van het bedrag dat hij tien jaar daarvoor als reisbeurs had ontvangen! In 1776 werd de school door de staat overgenomen. Abildgaard ontving 7715 Rigsdaler als compensatie. De school werd uitgebreid en kreeg in 1777 de naam: 'Koninklijke Veterinaire School'. Het onderwijs en het begeleiden van het groeiend aantal studenten nam zoveel tijd, dat Abildgaard zijn medische praktijk in 1782 moest opgeven.

Zijn naam op veterinair gebied groeide. Een uitnodiging in 1791 om de veterinaire school in Hannover te gaan leiden heeft hij afgeslagen. Wellicht speelde hierbij ook zijn slechter wordende gezondheid een rol.

Belangrijk is het te melden, dat Abildgaard de eerste Deense veeverzekering heeft georganiseerd. De Verenigde Alcohol Destilleerders in Kopenhagen, die hun rundvee op de bolwerken lieten grazen, verzekerden hun vee tegen ziekte.

Abildgaard was een inventief en nieuwsgierig mens. Nadat op 4 juni 1783 de gebroeders Montgolfier in het Franse Annonay (Ardèche) een heteluchtballon lanceerden, slaagde hij erin om op 5 januari 1784 een door hem geconstrueerde ballon vanaf het voorplein van kasteel Christiansborg het luchtruim te doen kiezen. Toen hij hoorde dat Jenner in 1798 met succes tegen pokken had geënt, liet hij onmiddellijk deze entstof overkomen en verrichtte de eerste humane vaccinatie in de Veterinaire School.

Abildgaard was een zeer veelzijdig mens. Naast zijn veterinaire activiteiten was hij ook zeer actief op het gebied van de vee fokkerij. Jarenlang was hij vicevoorzitter van de 'Koninklijke Deense Maatschappij voor Landbouw'. Door zijn toedoen zijn er veel Spaanse schapen in Denemarken geïmporteerd, wat een zeer gunstige invloed heeft gehad op de kwaliteit van het Deense schaap.

Abildgaard stond aan de wieg van de Deense Natuurhistorische Vereniging in 1789. Hij werd benoemd tot lid van geleerde genootschappen in Zweden, Duitsland en Frankrijk.

Een uitnodiging in 1800 om hoogleraar te worden in de natuurkunde aan de universiteit van Kopenhagen heeft hij om gezondheidsredenen niet aanvaard.

Behalve op genoemde terreinen was Abildgaard ook actief op het gebied van de botanie, de zoölogie, de geologie, de chemie, de fysica en de fysiologie. Hij was vooral geïnteresseerd in de ingewandparasieten van zoogdieren, vogels en vissen. Pas veel later heeft men zich gerealiseerd hoe ver Abildgaard op het gebied van wetenschappelijk onderzoek zijn tijd vooruit was.

Met zijn dood op 21 januari 1801 is een groot Deens geleerde heengegaan. Wester noemde hem 'één der beste vertegenwoordigers der Veeartsenijkunde'⁴.

Deze rubriek wordt verzorgd door leden van het Veterinair Historisch Genootschap.

³ A. van den Driesch. 'Geschichte der Tiermedizin'. München, 1989: 166.

⁴ J. Wester. 'Geschiedenis der Veeartsenijkunde'. Utrecht 1939: 139-40.